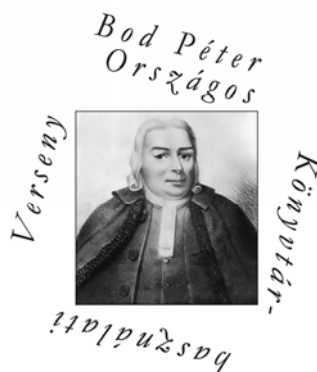

Mezőgazda Kiadó, Budapest
Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet, Budapest
Természetbúvár folyóirat szerkesztősége, Budapest
Természettudományi Múzeum, Budapest
TIT Budapesti Planetárium
UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága, Budapest

Itt kell köszönetet mondani a megyei és fővárosi versenyszervezőknek, valamint természetesen az Országos Versenybizottság tagjainak is, akik áldozatkész munkája és az ügy melletti elkötelezett attitűdje és kiállása nélkül a verseny ilyen szintű lebonyolítása lehetetlen lett volna.

A döntőbe jutottaknak, a nyerteseknek és felkészítő tanárainknak gratulálunk!

Református közoktatás Budapesten¹⁰³

Ács Marianna

Rébay Magdolna a Debreceni Egyetem Neveléstudományi Intézetének kutatója¹⁰⁴. Nevét a nevelés- és iskolatörténet körében végzett kutatásai tették ismertté.

Ezúttal legújabb könyvére hívnám fel az érdeklődők figyelmét, amely a Kósa László vezette *Reformátusok Budapesten* című kutatásnak köszönhetően született meg. A könyv a mai Budapest területén¹⁰⁵ működő református iskolák – mindenekelőtt a Budapesti Református Gimnázium, a Baár–Madas Református Leánynevelő Intézet és a Julianna Református Elemi Iskola – történetét mutatja be. Az iskolatörténeteken túl a szerző foglalkozik a főváros oktatásügyével, áttekinti a főváros felekezeti viszonyait, valamint a református egyház – elsősorban az érintett Dunamelléki Református Egyházkerület – oktatás- és ifjúságpolitikáját a címben jelzett időszakra tekintettel. A könyv a bevezetést követően a következő fejezetekből áll: *Reformátusok Budapesten; Budapest közoktatása fenntartók szerint; Református oktatás- és neveléspolitiká; Református közoktatás Budapesten; Összegzés; Források és Függelék.*

Az első fejezetben a református vallás budapesti megjelenéséről olvashatunk. A szerző bemutatja a fővárosi

¹⁰³ Az ismertetett könyv: Rébay Magdolna: *Református közoktatás a fővárosban a kezdetektől 1952-ig: kitekintéssel az illetékes egyházmegyéék és a Dunamelléki Református Egyházkerület közoktatási politikájára*. Debrecen: Csokonai Könyvkiadó, 2011. 399.p. ISBN 978-963-260-227-1.

¹⁰⁴ Történelem–német szakos középiskolai tanár, PPKE, ELTE, a Debreceni Egyetem Neveléstudományi Intézete Pedagógiai Tanszékének tanszékvezető-helyettese 2011/2012., neveléstudományi, történettudományi és művelődéstörténeti tudományos fokozatokat szerzett, főbb kutatási területei a felekezeti oktatás XIX. és XX. századi története, kultúr- és oktatáspolitikai a Horthy-korszakban, felsőoktatás-politika (akkreditáció, bolognai folyamat).

¹⁰⁵ A vizsgálat kiterjedt az 1873. évi egyesülésben részt vevő településeken (Óbuda, Buda, Pest) kívül az 1949. évi XXVI. törvény által a fővároszhoz csatolt községekre és városokra is, az 1950-ben létrejött ún. Nagy-Budapestre. (Rébay 2011.p.9.)

reformátusok lélekszámának alakulását, vizsgálva a természetes szaporulatot, a bevándorlást és a felekezeti váltást a főváros katolikus, izraelita, evangélikus és összes lakóinak a viszonylatában. A társadalmi összetétel elemzésekor felhívja a figyelmet a fővárosi reformátusok bevándorlás következtében kialakuló polarizálódására és lefelé rétegződésére. A szerző áttekintést ad az egyházszerkezet kialakulásáról és a fővárosi reformátusok területi eloszlásáról.

A második fejezetben a szerző Budapest közoktatásának fenntartók szerinti alakulását tekinti át a törvényi szabályozás tükrében a XVIII. század végétől 1952-ig. Egy-egy alfejezetben mutatja be az önkormányzati, egyéb felekezeti (katolikus, zsidó, evangélikus, görögkeleti), állami, egyesületi és magán intézményeket.

A harmadik fejezet – terjedelmében a legbővebb – a református oktatás- és neveléspolitikát elemzi. Felhívja a figyelmet a református egyház iskolapolitikáját befolyásoló tényezőkre: az egyházon belüli – területenként és korszakonként változó – liberális és ortodox teológiai áramlatok által befolyásolt iskolapolitikára. A szerző megállapítja, hogy a kiegyezést követő időszakban a dunamelléki egyházkerületben az egyházi vezetők a liberális teológia alapján és a magyarországi oktatási autonómia miatt úgy vélekedtek, hogy az állam képes mentesíteni az egyházat az iskolafenntartás alól. Rámutat arra, hogy fordulatot a Dunamelléki Református Egyházkerület ezen oktatáspolitikájában Szász Károly püspök (1884–1903) és Tisza Lajos főgondnok (1885–1898) hoztak: hangsúlyozni kezdték a felekezeti iskola fontosságát. Az „iskola az egyház veteményeskertje” elvet¹⁰⁶ egészen az államosításig vallották. Az iskolafenntartó egyháznak szembe kellett néznie – az egyre magasabb fenntartási költségek mellett növekvő állami hozzájárulás mértéke miatt – az egyházi autonómia kérdésével is. Rébay Magdolna a dunamelléki egyházkerület oktatáspolitikáját korszakonként vizsgálja, a következő alfejezetekre tagolva: *A népiskolai törvény előtti állapot; Megfelelni a törvénynek (1868–1891); Visszatérés a hagyományokhoz (1892–1912); Élénkülő belmisszió (1913–1931); Egységben önállóan (1932–1948)*. Mindegyik korszakban áttekintette az iskolahálózatot, a felügyeleti rendszert, az iskolák felszereltségét, tanterveket, tankönyveket, a tanítók helyzetét, a vallásoktatást, ifjúsági munkát, a vallást és az autonómiát érintő sérelmeket.

A negyedik fejezetben a mai Budapest területén egykor fennállt (részben ma újra működő) iskolák történetét olvashatjuk. A könyv feltérképezi az alapfokú iskolákat, részletesebben elemezve a Julianna Református Elemi Iskola történetét. Foglalkozik a Budapesti Református Gimnázium (Lónyay Gimnázium) és a Baár–Madas Református Leánynevelő Intézet történetével, érintve az iskolák rendszerváltást követő újraindítását is. A kiadványt korabeli fotók teszik szemléletesebbé. *A kezdetek* című fejezetben talán szerepeltethetők lettek volna a táblázatok mellett az oszlop- és kördiagramok, valamint a reformátusok területi elhelyezkedésének és a főváros református iskoláinak térképes megjelenítése.

Rébay Magdolna könyve mindenképpen hiánypótló mű, hiszen kevés ilyen bőséges – elsődleges – forrásra alapozott írás született a református oktatás XIX–XX. századi történetének témájában.

Kunszentmiklós és Petőfi

Kiss Gy. Csaba

Petőfi mindig aktuális. Akkor is, ha valaki úgy gondolja, hogy nem. Mindig időszerű, hiszen nem csupán a magyar történelemhez és irodalomhoz tartozik: úgy is mondhatjuk, nemzeti jelképeink egyikévé emelkedik ki belőlük. Idehaza és a nagyvilágban a magyarság egyik ikonja. Akiről megismernek bennünket. Ezért sem könnyű vele bánni, és azért sem, mert mintha még utóéletében is kísértene makacs természete. Nehezen gyömszölhető skatulyákba az alakja. Jól gondolja meg, ha valaki könnyelműen akar bánni emlékével. A totális diktatúra lobogójára tűzni gondolta, azonban nemsokára a zsarnokságot megdöntő forradalom zászlaján szemléltette a költő képét. Volt kulturális miniszter, aki 1997-ben le akarta venni nevét az ország irodalmi múzeumáról, később azután más politikai hangoltságú közegből hallottam a magyar korlátoltság hasonló természetű megnyilvánulását: nem volna jó üzenet manapság a neve, hiszen ismét ama lobogót idézné a legsötétebb 50-es évekből.

Csinján kell tehát bánni Petőfivel, ahogy Balogh Mihály tette *A költő és a város* című könyvében¹⁰⁷. Alapos forráskutatással, tárgyyszerűen mutatja be Kunszentmiklós és költőnk kapcsolatának rétegeit. Rétegeit, mert több szintje is van ezeknek a kapcsolatoknak, hiszen a rendkívül gazdag Petőfi-földrajzban (gondoljuk végig, hány sarkában járt rövid életében az országnak, Pozsonytól a Székelyföldre és Debrecenig) olyan hely ez a város, amely tüzetes

¹⁰⁶ Ravasz László a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke (1921–1948).

¹⁰⁷ Balogh Mihály: *A költő és a város*. Kunszentmiklós: Kunszentmiklós Város Önkormányzata, Bakér Mente Egyesület, 2012. ISBN 978-963-08-4035-4.